

Natuurhistorisch 12 Maandblad

Wilde soorten sneeuwkllokjes
in Zuid-Limburg: deel 3

De Marmerkreeft, een nieuwe
invasieve exoot in Limburg

De Paarse parelmoervlinder
opnieuw in Nederland
waargenomen

Mededeling

De Paarse parelmoervlinder (*Boloria dia*) na 24 jaar opnieuw in Nederland waargenomen

Op 28 juli 2020 werd een Paarse parelmoervlinder (*Boloria dia*) [figuur 1] waargenomen in Zuid-Limburg. Dit betreft de eerste vondst van deze soort in Nederland sinds 1996. De waarneming heeft waarschijnlijk betrekking op een zwerver, maar toekomstige vestiging is zeker niet uitgesloten.

Bloemrijke hellinggraslanden

De Paarse parelmoervlinder, voorheen bekend als Akkerparelmoervlinder, is met een spanwijdte van circa 35 mm een van de kleinste parelmoervlinders in Europa. Net als alle parelmoervlinders is de bovenzijde van de vleugels overwegend oranje met donkere strepen en stippen [figuur 2]. Kenmerkend is de paarsachtige achtervleugel met een blauwviolet middenband (WYNHOFF *et al.*, 2014). Opvallend is de bijna haakse knik in de vleugels, die zichtbaar is in rust [figuur 1]. De soort is wijd verspreid in grote delen van Midden- en Zuid-Europa (Bos *et al.*, 2006). De dichtstbijzijnde populaties zijn aanwezig in Noord-Frankrijk, Zuid-België, het zuiden van Luxemburg en aansluitend tot in het midden van Duitsland. Hier komt de vlinder voor in bloemrijke graslanden, die op warme hellingen, langs bosranden of in open bos liggen. Viooltjes zijn de belangrijkste waardplanten, met name soorten met een één- of tweejarige ontwikkelingscyclus, zoals Akkerviooltje (*Viola arvensis*) en Driekleurig viooltje (*Viola tricolor*) (BINK, 1992). Ook worden verschillende bramensoorten (*Rubus spec.*) als waardplant gebruikt. Doorgaans vliegt de Paarse parelmoervlinder in twee tot drie generaties, van eind april tot begin september (WYNHOFF *et al.*, 2014), waarbij de piek ongeveer rond eind mei en midden juli ligt (FICHEFET *et al.*, 2008).

Historisch voorkomen

In de periode tussen 1850 en 1996 is de Paarse parelmoervlinder in Nederland in totaal 15 keer waargenomen (Bos *et al.*, 2006). Waarnemingen van één tot maximaal twee individuen zijn bekend uit de provincies Drenthe, Gelderland, Limburg en Noord-Brabant. Populaties zijn echter nooit aanwezig geweest, altijd hadden

FIGUUR 1
Het vrouwtje Paarse parelmoervlinder (*Boloria dia*) dat op 28 juli 2020 aangetroffen werd in Zuid-Limburg (foto: Joris Verhees).

FIGUUR 2
De bovenzijde van de Paarse parelmoervlinder (*Boloria dia*) is – net zoals bij alle andere parelmoervlinders – overwegend oranje met zwarte strepen en stippen (foto: Joris Verhees).

waarnemingen betrekking op zwervers. Twee waarnemingen in opeenvolgende jaren op dezelfde plaats, zoals in 1934 en 1935 in Baarlo, geven aan dat de soort mogelijk een onregelmatige standvlinder is (Bos *et al.*, 2006).

In Limburg zijn in totaal zeven waarnemingen bekend (VELING, 2001). Vóór 2020 is de soort het laatst gemeld in 1996. Toen werd één exemplaar aangetroffen in een graft tussen akkers op Landgoed Terworm, nabij Heerlen (ADAMS & PRICK, 1997). Verder zijn naast de eerder genoemde waarnemingen uit Baarlo waarnemingen bekend uit 1901 en 1902 zonder specifieke plaatsaanduidingen en uit 1941 nabij Wahlwiller (TAX, 1989).

Voorbode voor vestiging?

De Paarse parelmoervlinder werd tijdens een

insecteninventarisatie in het kader van het Subsidiestelsel Natuur & Landschap (FELIX & VERHEES, 2020) aangetroffen in een droog hellinggrasland [figuur 3] tussen Landsrade en Waterop. Het grasland, in eigendom van Staatsbosbeheer, is beplant met jonge bosopslag. Waardplanten of nectarplanten anders dan Akkerdistel (*Cirsium arvense*) waren nagenoeg afwezig. Het waargenomen individu had waarschijnlijk betrekking op een zwerver; de Paarse parelmoervlinder was ongeveer een uur ter plaatse en verdween daarna. Toch is er hoop dat deze vlindersoort

FIGUUR 3
Het droog hellinggrasland met jonge bosopslag in het Gulpdal waarin de waargenomen Paarse parelmoervlinder (*Boloria dia*) kortstondig verbleef (foto: Joris Verhees).

zich in Nederland zal vestigen, of dat er mogelijk al een (kleine) populatie voorkomt. Het aangetroffen individu betrof namelijk een vers uitgeslopen exemplaar, behorende tot de tweede generatie. De Paarse parelmoervlinder staat bekend als een nomade, door iedere generatie wordt de omgeving wijd verkend op zoek naar geschikte waardplanten (BINK, 1992). Daarnaast was de waargenomen vlinder een vrouwtje [figuur 1], waardoor de kans bestaat op ei-afzet. Na het opduiken van één vrouwelijk individu ontstond in 2003 op deze wijze een populatie in Dene-marken (LEPIDOPTEROLOGISK FORENING, 2020). De hoop bestaat dan ook dat het vrouwtje gepaard heeft voor ze is gaan zwerven. Voor een noordelijke opmars speelt klimaatopwarming ook een rol, waardoor klimatologische belemmeringen voor vaste vestiging mogelijk vervallen. De habitat in delen van Zuid-Limburg lijkt in ieder geval overeen te komen met de leefgebieden aan de noordwestelijke grens van het verspreidingsgebied en ook zijn de waardplanten hier aanwezig.

Dankwoord

Staatsbosbeheer wordt bedankt voor het verlenen van toestemming voor onderzoek op hun eigendommen.

Joris J. F. Verhees, Bureau Natuurbalans – Limes Divergens BV, Toernooiveld 1, 6525 ED Nijmegen, e-mail: verhees@natuurbalans.nl

Literatuur

- ADAMS, J.B. & M.J.M. PRICK, 1997. Waarnemingen van bijzondere vlindersoorten in Limburg vanaf 1990. *Natuurhistorisch Maandblad* 86 (7): 170-172.
- BINK, P.A., 1992. Ecologische atlas van de dagvlinders van Noordwest-Europa. Schuyt & Co, Haarlem.
- BOS, F., M. BOSVELD, D. GROENENDIJK, C. VAN SWAAY & I. WYNHOFF, 2006. Nederlandse Fauna 7. De dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming (Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea). Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis / KNNV Uitgeverij / European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden / Utrecht / Leiden.

FELIX, R.P.W.H. & J.J.F. VERHEES, 2020. Dagvlinders en sprinkhanen in het Geul- en Gulpdal 2020. *Natuurbalans - Limes Divergens BV*, Nijmegen.

FICHEFET, V., Y. BARBIER, J.-Y. BAUGNÉE, M. DUFRÈNE, PH. GOFFART, D. MAES & D. VAN DYCK, 2008. Faune-Flore Habitat n°4. Papillons de jour de Wallonie (1985-2007). Service Public de Wallonie, Direction Générale de l'Agriculture, des Ressources Naturelles et de l'Environnement, Namen.

LEPIDOPTEROLOGISK FORENING, 2020. Violet perlemorsommerfugl, *Boloria dia* L.. Laatste herziening 30 maart 2020. Geraadpleegd 5 september 2020. <https://www.lepidoptera.dk/dia.htm>.

TAX, M.H., 1989. Atlas van de Nederlandse dagvlinders. De Vlinderstichting / Natuurmonumenten, Wageningen / 's-Graveland.

VELING, K., 2001. Akkerparelmoervlinder (*Boloria dia*). In: R.W. Akkermans, R.A.J. Pahlplatz & K. Veling, 2001. Dagvlinders in Limburg. Verspreiding en ecologie 1990-1999. *Natuurhistorisch Genootschap in Limburg / De Vlinderstichting*, Maas-tricht / Wageningen.

WYNHOFF, I., C. VAN SWAAY, K. VELING & A. Vliegenthart, 2014. Veldgids dagvlinders van Nederland. Stichting Uitgeverij KNNV / De Vlinderstichting, Zeist / Wageningen.

Binnenwerk Buitenwerk

Op de internetpagina www.nhgl.nl is de meest actuele agenda te raadplegen

N.B. de excursies en lezingen zijn open voor iedereen, ongeacht of u wel of geen lid van een kring of studiegroep bent.

De activiteiten in december vinden alleen doorgang als de situatie omtrent corona dit toelaat. In geval van twijfel kunt u op de website nagaan of de betreffende activiteit doorgang vindt.

Donderdag 3 december is er een werkvond van de **Paddenstoelenstudiegroep Limburg**. Aanvang:

19.00 uur in Natuur Educatie Centrum de Boschhook, Steinerbos 2a, Stein.

Donderdag 3 december verzorgt Gerard Majoor via het Zoomplatform voor de **Kring Maastricht** een lezing over de natuur in en rondom Maastricht. Aanvang: 20.00

uur. Verplichte opgave via maastricht@nhgl.nl.

Maandag 14 december is er in Maas-tricht een werkvond van de **Mol-luskenstudiegroep Limburg**. Aanvang: 20.00 uur. Opgave verplicht via tel. 045-4053602 of biostekel@gmail.com.

KRINGEN

KRING HEERLEN

Olaf Op den Kamp (kringheerlen@nhgl.nl).

KRING MAASTRICHT

Johan den Boer (kringmaastricht@nhgl.nl).

KRING ROERMOND

Math de Ponti (kringroermond@nhgl.nl).

KRING VENLO

Peter Eenshuistra (kringvenlo@nhgl.nl).

KRING VENRAY

Patrick Palmen (kringvenray@nhgl.nl).

STUDIEGROEPEN

FOTOSTUDIEGROEP

Bert Morelissen (fotostudiegroep@nhgl.nl).

HERPETOLOGISCHE STUDIEGROEP

Pieter Puts (herpetostudiegroep@nhgl.nl).

LIBELLENSTUDIEGROEP

Jan Hermans (libellenstudiegroep@nhgl.nl).

MOLLUSKEN STUDIEGROEP LIMBURG

Stef Keulen (molluskenstudiegroep@nhgl.nl).

MOSSENSTUDIEGROEP

Paul Spreuwenberg (mossenstudiegroep@nhgl.nl).

PADDENSTOLENSTUDIEGROEP

Henk Henczyk (paddenstoelenstudiegroep@nhgl.nl).

PLANTENSTUDIEGROEP

Olaf Op den Kamp (plantenstudiegroep@nhgl.nl).

PLANTENWERKGROEP WEERT

Jacques Verspagen
(plantenwerkgroepweert@nhgl.nl).

SPRINKHANENSTUDIEGROEP

Harry van Buggenum
(sprinkhanenstudiegroep@nhgl.nl).

STUDIEGROEP EPHEMEROPTERA, PLECOPTERA EN TRICHOPTERA

Harry Tolkamp (ept@nhgl.nl).

STUDIEGROEP ONDERAARDE KALKSTEENGROEVEN

Rob Visser (secretariaat@sok.nl).

VISSENWERKGROEP

Frank Spikmans (vissenstudiegroep@nhgl.nl).

VLINDERSTUDIEGROEP

Mark de Mooij (vlinderstudiegroep@nhgl.nl).

VOGELSTUDIEGROEP

Nicky Hulsbosch (vogelstudiegroep@nhgl.nl).

WANTSSENSTUDIEGROEP LIMBURG

Martine Lemmens (wantsen@nhgl.nl).

WERKGROEP DRIESTRUIK

Wouter Jansen (werkgroepdriestruik@nhgl.nl).

ZOOGDIERENSTUDIEGROEP

Aegidia van Grinsven
(zoogdierenstudiegroep@nhgl.nl).

STICHTINGEN

STICHTING NATUURPUBLICATIES LIMBURG

Uitgever van publicaties, boeken en rapporten
(snl@nhgl.nl).

STICHTING DE LIERELEI

Projectbureau voor onderzoek van natuur en landschap in Limburg (lierelei@nhgl.nl).

STICHTING IR. D.C. VAN SCHAIK

Stichting voor het beheer van onderaardse kalksteengroeven in Limburg. Postbus 2235, 6201 HA Maastricht (vanschaikestichting@nhgl.nl).

STICHTING NATUURBANK LIMBURG

Stichting voor het beheer van waarnemingen van het NHGL (natuurbank@nhgl.nl).

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP in LIMBURG

Colofon

DAGELIJKS BESTUUR

Frank Oelmeijer (voorzitter), Rob Geraeds (vice-voorzitter), Alfred Paarlberg (penningmeester) & Ben Matheij.

ALGEMEEN BESTUUR

Wilfred Alblas, Toon van Baal, Marian Baars, Jan-Joost Bakhuizen, Susanne Hanssen, Wouter Jansen, Stef Keulen, Math de Ponti, Pieter Puts, Aidan Williams & Linda Wortel.

KANTOOR

Olaf Op den Kamp, Jeanne Cuypers & Martine Lemmens.

ADRES

Kapellerpoort 1, 6041 HZ Roermond,
tel. 0475-386470 (kantoor@nhgl.nl).
www.nhgl.nl.

LIDMAATSCHAP

€ 35,00 per jaar. Leden t/m 23 jaar € 17,50; bedrijven, verenigingen, instellingen e.d. € 105,00.
Okjen Weinreich (leden@nhgl.nl).
IBAN: NL73RABO0159023742, BIC: RABONL2U.

BESTELLINGEN/PUBLICATIEBUREAU

Publicaties zijn te bestellen bij het publicatiebureau, Marja Lenders (publicaties@nhgl.nl).
Losse nummers € 4,-; leden € 3,50 (incl. porto), themanummers € 7,-.
IBAN: NL31INGB0000429851, BIC: INGBNL2A.

NATUURHISTORISCH M A A N D B L A D

REDACTIE Olaf Op den Kamp (hoofdredacteur), Philip Bossenbroek, Henk Heijligers, Jan Hermans, Ton Lenders, Gerard Majoor (eindredactie), Guido Verschoor, Raymond Pahlplatz & Marc Poeth (redactie-assistent) (redactie@nhgl.nl).

RICHTLIJNEN VOOR KOPIJ-INZENDING

Diegenen die kopij willen inzenden, dienen zich te houden aan de richtlijnen voor kopij-inzending. Deze kunnen worden aangevraagd bij de redactie of zijn te bekijken op www.nhgl.nl.

LAY-OUT & OPMAAK Van de Manakker, Grafische communicatie, Maastricht (mvandemanakker@xs4all.nl).

EDITING SUMMARIES Jan Klerkx, Maastricht.

DRUK Grafagroep Zuid, Swalmen.

Copyright. Auteursrecht voorbehouden. Overname slechts toegestaan na voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 0028-1107

provincie limburg
gesubsidieerd door de Provincie Limburg

KRINGEN

KRING HEERLEN

Olaf Op den Kamp (kringheerlen@nhgl.nl).

KRING MAASTRICHT

Bert Op den Camp (kringmaastricht@nhgl.nl).

KRING ROERMOND

Math de Ponti (kringroermond@nhgl.nl).

KRING VENLO

Peter Eenshuistra (kringvenlo@nhgl.nl).

KRING VENRAY

Patrick Palmen (kringvenray@nhgl.nl).

STUDIEGROEPEN

FOTOSTUDIEGROEP

Bert Morelissen (fotostudiegroep@nhgl.nl).

HERPETOLOGISCHE STUDIEGROEP

Pieter Puts (herpetostudiegroep@nhgl.nl).

LIBELLENSTUDIEGROEP

Jan Hermans (libellenstudiegroep@nhgl.nl).

MOLLUSKEN STUDIEGROEP LIMBURG

Stef Keulen (molluskenstudiegroep@nhgl.nl).

MOSSENSTUDIEGROEP

Paul Spreuwenberg (mossenstudiegroep@nhgl.nl).

PADDENSTOELLENSTUDIEGROEP

Henk Henczyk (paddenstoellenstudiegroep@nhgl.nl).

PLANTENSTUDIEGROEP

Olaf Op den Kamp (plantenstudiegroep@nhgl.nl).

PLANTENWERKGROEP WEERT

Jacques Verspagen
(plantenwerkgroepweert@nhgl.nl).

SPRINKHANENSTUDIEGROEP

Harry van Buggenum
(sprinkhanenstudiegroep@nhgl.nl).

STUDIEGROEP EPHEMEROPTERA, PLECOPTERA EN TRICHOPTERA

Harry Tolkamp (ept@nhgl.nl).

STUDIEGROEP ONDERAARDSE KALKSTEENGROEVEN

Rob Visser (secretariaat@sok.nl).

VISSENWERKGROEP

Victor van Schaik (vissenstudiegroep@nhgl.nl).

VLINDERSTUDIEGROEP

Mark de Mooij (vlinderstudiegroep@nhgl.nl).

VOGELSTUDIEGROEP

Nicky Hulsbosch (vogelstudiegroep@nhgl.nl).

WANTSENSTUDIEGROEP LIMBURG

Martine Lemmens (wantsen@nhgl.nl).

WERKGROEP DRIESTRUIK

Wouter Jansen (werkgroepdriestruik@nhgl.nl).

ZOOGDIERENSTUDIEGROEP

Aegidia van Grinsven
(zoogdierenstudiegroep@nhgl.nl).

STICHTINGEN

STICHTING NATUURPUBLICATIES LIMBURG

Uitgever van publicaties, boeken en rapporten (snl@nhgl.nl).

STICHTING DE LIERELEI

Projectbureau voor onderzoek van natuur en landschap in Limburg (lierelei@nhgl.nl).

STICHTING IR. D.C. VAN SCHAİK

Stichting voor het beheer van onderaardse kalksteengroeven in Limburg. Postbus 2235, 6201 HA Maastricht (vanschaikstichting@nhgl.nl).

STICHTING NATUURBANK LIMBURG

Stichting voor het beheer van waarnemingen van het NHGL (natuurbank@nhgl.nl).

